

אתר דעת * לימודים * גיליון 20 * תשפ"ה * 2024-25

משפטו של ירמיהו

ד"ר ציפורה שוויצקי

"ונתתי את הבית הזה כשלה ואת העיר הזאת אתן לקללה לכל גוי הארץ"¹.
"כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו אשר שכנתי שמי שם בראשונה
וראו את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל"².

אין ספק שהנביא התקשה לנבא לעם דברים כה קשים בזמן ההתכנסות בבית המקדש. הנביא מודע לסכנה שהוא מעמיד עצמו בנבאו דברים אלו. העם האמין שהמקדש, ביתו של האל הוא מגן העיר, ולכן אין להעלות על הדעת אפשרות שה' יהיה הגורם לחורבן מקדשו הוא.³ ההצלה מכיבוש ירושלים על ידי סנחריב בשנת 701 לפני הספירה, 3227 לבריאת העולם, עשרים שנה אחרי שהחריבו האשורים את שומרון, חיזקו בעם את התקווה שמקדש ירושלים יעמוד לעולם על כנו. הנביא מזכיר לעם את המאורע ההיסטורי בשילה, וסותר את טענתם שחורבן שילה הוא תקדים היסטורי שאפשר להקיש ממנו על בחירת יהודה וירושלים.⁴

רד"ק מפרש:⁵

כי לכו נא ראו מה עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל שהחרבתי אותו וסילקתי שכינתו ממנו וגלה הארון ממנו והיה עם פלשתים (ראה ש"א, ה), ולא חששתי לכבודי אחר שהיו הם מבזים אותו, כן אעשה בבית הזה לפיכך אל תבטחו אל דברי שקר כאלו.

רש"י מפרש כאשר עשיתי לשילו. בימי עלי.

הנביא מוכיח לעם שהיה בישראל תקדים למקדש ה' שחרב. בימי עלי במלחמה בין ישראל לפלשתים היכו פלשתים את ישראל וארון אלוקים נלקח, שני בני עלי מתו ושילה נעזבה.⁶ הנביא טוען

¹ ירמיהו כו, ו

² שם ז, יב

³ ירמיהו ז, ד

⁴ תהילים עח, נח-ס; סז-סח

נספח 1 - לוח כרונולוגי של אירועים היסטוריים:

Eliezer Shulman, 1987. The Sequence of Events in the Old Testament. Israel: Investment Company of Bank Hapoalim and Ministry of Defence Publishing House.

⁵ ירמיהו ז, יד

⁶ שמואל א ד, ג-יא

שמעשיהם של בני יהודה כמעשיהם של בני ישראל ולכן גורל ירושלים כגורל שילה יהיה: "והשלכתי אתכם מעל פני כאשר השלכתי את כל אחיכם את כל זרע אפרים".⁷ גלות אפרים היא תקדים לגלות יהודה. הנביא מסתמך על חורבן שומרון וגלות ישראל בידי אשור בשנת 721 לפני הספירה 3206 לבריאת העולם, ומעוניין לזעזע את השומעים וזועק: "המערת פריצים הבית הזה אשר נקרא שמי עליו".⁸

ירמיהו מתקיף את בית המקדש לא על היותו המרכז הרוחני של העם אלא על היותו מרכז הניווט הרוחני של העם, לא על היותו מקור הביטחון אלא על היותו המקור לביטחון שווא. בית המקדש הפך למוסד דתי שפרחה ממנו רוח האמונה האמתית. הפולחן שהתנהל בתוך בית המקדש, הקורבנות, התפילות החגים והמועדים היו טבועים בשקר פנימי ובצביעות רוחנית. "הגנב רצח ונאף והשבע לשקר [...] והלך אחרי אלהים אחרים".⁹ הנביא מעמיד עצמו כנגד כל העם לטובת העם. הוא בעל רגש אחריות וכוונתו להשפיע על העם לשוב מדרכם הרעה, מחרדה לגורל העם ומחרדה לכך שהעם יתבולל ויכחד. הוא יוצא נגד זיוף הערכים האמתיים ונגד האשליה המסוכנת שטיפחו נביאי השקר בקרב העם, ולכן "ויאמר ה' גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסרתי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת אשר בחרתי את ירושלים ואת הבית אשר אמרתי יהיה שמי שם".¹⁰

מאבקו של ירמיהו על מדיניות החוץ של ממלכת יהודה

מלחמתו של ירמיהו בנביאי השקר היא אחת הפרשיות המרכזיות במאבקו הציבורי.¹¹ יש להבחין בין השנים, שקדמו לקרב כרכמיש בו נבוכדנאצר מלך בבל מכה בפרעה נכה ובאשורים (609 לפה"ס), לבין פרק הזמן המתחיל בקרב כרכמיש¹² ומסתיים בחורבן הבית (586 לפה"ס). בכל תקופה התעוררה שאלה שונה במאבק ירמיהו בנביאי השקר. בתקופה הראשונה נחלקו בשאלת הפולחן,¹³ ובתקופה השנייה בבעיית יחסי יהודה - בבל. כשהעם עדיין אבל על מותו של יאשיהו וגלות יהואחז,¹⁴ הכהנים והנביאים בקשו לחזק את ידי העם על ידי שהכריזו על נצחיות המקדש.¹⁵ הקורבנות הפכו לתחליף לעשיית צדק ומשפט וירמיהו נלחם נגד אשליה זו. הצלת העם אינה מובטחת מראש כדברי הכהנים והנביאים, רק תשובת אמת תמנע את רע הגזירה. מלחמת כרכמיש העתיקה את נקודת הכבד של המאבק על מדיניות החוץ של יהודה. ירמיהו מזהיר את העם "בא יבוא מלך בבל והשחית את הארץ הזאת".¹⁶ הדרך להינצל היא כניעה מוחלטת וקבלת עול מלכות בבל, העם שחטא חייב להיענש. ממלכת בבל אינה אלא מבצעת של דרך ה' בהיסטוריה העולמית

⁷ ירמיהו ז, טו

⁸ שם שם, יא

⁹ ירמיהו ז, י

¹⁰ מל"ב, כג, כז

¹¹ עמוס חכם (1971). המאבק בין נביאי אמת לנביאי שקר, בתוך: לוריא, ב"צ, עיונים בספר ירמיהו, חלק ג', משרד הביטחון והחברה היהודית העולמית לתנ"ך, גבעתיים.

¹² ירמיהו מו, ב

¹³ ירמ' ז, ט

¹⁴ מל"ב, כג, כט-ל; דה"ב לה, 25; מל"ב, כג, לא-לג

¹⁵ ירמיהו, ז, ד

¹⁶ ירמיהו לו, כט

ולכן נבוכדנאצר נקרא "עבדי"¹⁷. מאבקו הפוליטי של ירמיהו הגיע לשיא בימי צדקיהו חלש האופי שהסתבך במרד נגד בבל בגלל שריו.¹⁸

הנביאים והשרים עשו הכנות ממשיות למרד נגד בבל מתוך תקווה שעמי הסביבה ישתתפו בו. חנניה בן עזור נציג נביאי השקר מצדיק את דרישת המרד בטענה כי בעוד שנתים ימים ישבר עול נבוכדנאצר: "ויאמר חנניה לעיני כל העם לאמר כה אמר יהוה ככה אשבר את על נבוכדנאצר מלך בבל בעוד שנתים ימים מעל צואר כל הגוים"¹⁹ אופטימיות זו נבעה כנראה מהבטחות חשאיות מצד מצרים.²⁰ הזהות הגמורה בין דברי השלום שבפי חנניה בן עזור לבין משאלות לבם של העם מחזקת בלב ירמיהו את החשד כי חנניה דובר שקר.

"ויאמר ירמיה הנביא אל חנניה הנביא: שמע נא חנניה, לא שלחך ה', ואתה הבטחת את העם הזה על שקר. לכן כה אמר ה', הנני משלחך מעל פני האדמה, השנה אתה מת".²¹

ירמיהו נאלץ להפריך את הבטחת נביאי השקר על חורבנה הקרוב של בבל.²² חטאיה של יהודה הם הסיבה לכך שעל בני יהודה להיענש ולכן דרישת הכניעה המוחלטת תחת יד בבל.

רש"י ורד"ק מזכירים עובדות היסטוריות:

רד"ק: שבר השבטים בא בתחילה²³ ועתה בא שבר יהודה²⁴.

רש"י: חרבות ירושלים²⁵ על גלות יכניה²⁶.

המסרים של ירמיהו ונביאי השקר סותרים:

חנניה בן עזור נביא השקר מכריז בבית ה': "בעוד שנתים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל

כלי בית ה' אשר לקח נבוכדנאצר מלך בבל מן המקום הזה ויביאם בבלי".²⁷

על פי נביאי השקר: היכל ה' יגן עליהם²⁸

ירמיהו: אין חסינות לבית המקדש "ואל צדקיהו מלך יהודה דברתי בכל הדברים האלה לאמר

הביאו את צואריכם בעל מלך בבל ועבדו אותו".²⁹

בשנה הרביעית של צדקיהו, חנניה בן עזור נביא השקר שובר את המוטות שעל צווארו של ירמיהו.³⁰

¹⁷ מל"ב, כד, י; ירמ' כז, ו-ח

¹⁸ ירמ' לז, יז, ירמ' לח, ג-ה; יט

¹⁹ ירמיהו כח, יא

²⁰ מל"ב, כג, לה

²¹ ירמיהו כח, טו

²² ירמ' כח, יב-יד

²³ ירמ' ד, כ

²⁴ רד"ק מל"ב כח, ח; רד"ק מצטט את ירמיהו נב, יב: "ובחדש החמישי בעשור לחדש היא **שנת תשע עשרה** למלך

נבוכדנאצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים...וישרף את בית ה' **ואת בית המלך** ואת כל בתי ירושלים".

²⁵ רש"י מל"ב כ"ה, ט; "וְאֶת־קְלַבִּית גְּדוֹל שָׁרָף בְּאֵשׁ"; ירמיהו נב, יג; "וְאֶת־קְלַבִּית הַגְּדוֹל שָׁרָף בְּאֵשׁ"

²⁶ רש"י מל"ב כ"ד, 12: "**ויצא יהויכין מלך יהודה אל מלך בבל**"; ירמיהו נב, לא; "ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות

יהויכין...נשא מלך בבל את ראש יהויכין **ויצא אתו מבית הכלא**"

²⁷ ירמיהו כח, ג

²⁸ ירמיהו ז, ד

²⁹ ירמ' כז, יב

³⁰ ירמ' כח, י

"אֶל־תִּגְרַע דְּבָר" – ירמיהו מנסה שלא לנבא

אברבנאל³¹ מסביר את הקושי הנפשי של ירמיהו בגללו ניסה לא לנבא :

ואפשר עוד לומר, שהנבואה הזאת (פרק ז) היא עצמה אשר נאמרה אז לירמיהו שיעמוד בחצר בית ה' ויאמר כל זה, אבל שהוא לא עשהו בפועל עד אשר ציוה לו ה' עתה (פרק כו), שילך להנבא הנבואה ההיא, והיה זה מפני שלא ניבא אותה עדיין, והמורה על זה הוא מה שיאמר לו כאן (פרק כו) : אל תגרע דבר כאילו אומר : אל תעלם דבר כמו שעשית עד כה ולכן באה הנבואה הזאת באותם המילות עצמם שבאה שמה (פרק ז). וגם יורה על זה שהשרים והזקנים כאשר דברו להציל את ירמיהו וספרו ענין מיכה המורשתי. אילו היה אמת שירמיהו כבר היה מנבא הנבואה הזאת פעם אחת, היו הם וגם ירמיהו מליצים זה. רוצה לומר, שכבר נאמרה הנבואה הזאת פעם אחרת בפני המלך ולא ענשו את ירמיהו עליה.

דברי ירמיהו התקבלו בחרדה על ידי העם, אף על פי כן ניתן לו לסיים את נאומו. בפרוש נאמר : "ויהי ככלות ירמיהו לדבר את כל אשר ציוה ה' לדבר אל כל העם".³² אולם כשסיים תפשוהו "הכהנים והנביאים וכל העם".³³ וביקשו לדון אותו למות. ירמיהו נאשם לפי הכתוב בספר דברים יח, כ : "אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי, את אשר לא צויתיו לדבר... ומת הנביא ההוא".

הכהנים והנביאים מאשימים את ירמיהו : "מדוע נבית בשם ה' לאמר כשלו יהיה הבית הזה והעיר הזאת תחרב מאין יושב".³⁴ ירמיהו משיב לטענתם : "ה' שלחני להנבא אל הבית הזה ועל העיר הזאת את כל הדברים אשר שמעתם".³⁵ השופטים חרצו דין : "אין לאיש הזה משפט מות, כי בשם ה' אלקינו דבר אלינו".³⁶

הכהנים והנביאים וכל העם מתנפלים על הנביא כדי לתופסו ולהביאו לדין, אבל העובדה היא שהעדה נחשבה לשופט העליון בדיני נפשות : "ושפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים האלה והצילו העדה".³⁷ שופטים, כהנים וזקנים שימשו מעין דיינים מומחים, אולם אספת העם שימשה מעין מועצת מושבעים החורצת את משפט המוות ואף מבצעת אותו.³⁸

³¹ שם כו, ט ד"ה : ואפשר עוד לומר.

³² ירמיה כו, ח.

³³ שם.

³⁴ שם כו, ט.

³⁵ שם כו, יב.

³⁶ שם כו, טז.

³⁷ במדבר לה, כד.

³⁸ ירמי כו, טז

במשפטו של ירמיהו אמנם השרים היו ראשי המדברים אך יחד איתם הפוסק היה העם.³⁹ אליו פונים המאשימים ואליו פונה גם הנאשם⁴⁰ והוא הפוסק את פסק הדין.⁴¹

בעניין מיכה המורשתי נאמר:⁴²

"וַיִּקְמוּ אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־קַהֲלֵי הָעָם לֵאמֹר: מִיכָה הַמֹּרְשֵׁתִי הִנֵּה נָבֵא בַיָּמֵי חֲזָקָתוֹ מִלֶּדְיָהוּדָה וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־עַם יְהוּדָה לֵאמֹר כֹּה־אָמַר ה' צְבָאוֹת צִיּוֹן שְׂדֵה תַּחְרֹשׁ וִירוּשָׁלַם עַיִן תִּהְיֶה וְהָרִ הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר הַהֵמָּה תִּמְתָּהוּ חֲזָקָתוֹ מִלֶּדְיָהוּדָה וְכָל־יְהוּדָה?"

רד"ק: אלה הזקנים היו צדיקים וסיפרו זה העניין שהיה בימי חזקיהו שנתנבא מיכה ציון שְׂדֵה תַּחְרֹשׁ וִירוּשָׁלַם עַיִן תִּהְיֶה וְהָרִ הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר (וכן כתוב בנבואת מיכה ג, יב).

והמלך יהויקים היכן היה?

השרים שהיו משוכנעים בצדקת הנביא ירמיהו כנראה מיהרו לסיים את המשפט קודם שהמלך יהויקים יכול היה להתערב.⁴³

מתנגדים רבים היו לירמיהו ולתומכיו שרצו להמיתו:

"וְגַם־אִישׁ הָיָה מִתְנַבֵּא בְשֵׁם ה' אֹרִיָּהוּ בֶן־שִׁמְעִיָּהוּ מִקִּרְיַת הַיַּעֲרִים וַיִּנָּבֵא עַל־הָעִיר הַזֹּאת וְעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת כָּל־דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ וַיִּשְׁמַע הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים וְכָל־גִּבּוֹרָיו וְכָל־הַשָּׂרִים אֶת דְּבָרָיו וַיִּבְקֹשׁ הַמֶּלֶךְ הַמֵּיתוֹ וַיִּשְׁמַע אֹרִיָּהוּ וַיָּרָא וַיִּבְרַח וַיָּבֵא מִצָּרִים, וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים אֲנָשִׁים מִצָּרִים אֶת־אֶלְנָתָן בֶּן־עֲכָבֹר וְאֲנָשִׁים אֲתוֹ אֶל־מִצְרָיִם וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֹרִיָּהוּ מִמִּצְרָיִם וַיָּבֵאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים וַיִּפְּחוּ בְּחָרֶב וַיִּשְׁלַךְ אֶת־נִבְלָתוֹ אֶל־קִבְרֵי בְנֵי הָעָם.

רש"י: ועמדו רשעים שהיו שם ואמרו - כשם שאוריהו נהרג כך ינהרג ירמיהו.

רד"ק: מה עדות זו שאתם מעידים שחזקיהו לא המיתו כשהיה מתנבא רע, הנה יהויקים מלך יהודה כמוהו ובזאת השנה הרג אוריהו לפי שהיה מתנבא רע כמו ירמיהו, גם ירמיהו ינהרג.

למרות מתנגדיו הרבים היו לירמיהו תומכים מקרב בעלי המשרות הגבוהות בשלטון: "אך יד אחיקם בן שפן היתה את ירמיהו לבלתי תת אותו ביד העם להמיתו".⁴⁴ אחיקם בן שפן נושא תפקיד בכיר במשרות המדינה. הוא השתתף במשלחת ששלח יאשיהו לחולדה הנביאה כאשר נמצא ספר

³⁹ "נראה שהיה בכוחו של 'עם הארץ להוריש את המלוכה בניגוד לעקרון הבכורה לדוגמה לאחר שהומת אמון: ויד עם הארץ את כל הקושרים...וימליכו עם הארץ את יאשיהו" (מל"ב כ"א, כד).

⁴⁰ ירמיה כו, יא-יב.

⁴¹ שם כו, טז: "ויאמרו השרים וכל העם אל הכהנים ואל הנביאים אין לאיש הזה משפט מות כי בשם ה' אלהינו דבר אלינו".

⁴² ירמיה כו, יז-יט.

⁴³ ירמ' כו, כ-כד

⁴⁴ ירמיה כו, כד

התורה⁴⁵, אלעשה בן שפן מקבל בידו מכתב שנשלח על ידי ירמיהו לגולי בבל.⁴⁶ לגמריהו בן שפן האב לשכה בפתח שער בית ה' ובנו עוזר כנגדו⁴⁷. "ויקרא ברוך בספר את דברי ירמיהו בית ה' בלשכת גמריהו בן שפן הספר בחצר העליון פתח שער בית ה' החדש [...] וישמע מניהו בן גמריהו בן שפן... וירד בית המלך". לפנינו שושלת משפחתית שבניה נושאים משרות רמות בשרות האזרחי. אחיקם בן שפן מציל את ירמיהו ולולא התערבותו של אחיקם בן שפן גורלו של ירמיהו היה מות.⁴⁸

חרס לכיש מול הסיפור בירמיהו

קיימת הקבלה מעניינת בין תעודות לכיש⁴⁹ לבין ירמיהו בעניין הנביא והשר היורד מצרימה בליווי אנשים. לדעת מלמט⁵⁰ סיפור המעשה בשני המקורות הוא אחד. מלמט מזהה את הנביא עם אוריהו בן שמעיהו מקרית יערים, שניבא על ירושלים דברי חורבן כירמיהו עצמו. המלך יהויקים דורש את הסגרתו מידי המצרים והנביא מומת. ירידת שר הצבא מצרימה הנזכרת בחרסים מתקשרת לפרשת אוריהו.

חרס לכיש⁵¹ מול הסיפור בירמיהו

חרס מס' 3 מלכיש	ירמיהו כ"ו, כ-כד 20-24
עבדך הושעיהו שלח להג[ד] לאדוני יאוש: ישמע, אשר שלח אדוני לעבדך אמש, כי לב [ע]בדך[ד] דוה... ולעבדך הגד לאמר: ירד שר הצבא [י]כניהו בן אלנתן לבא מצרימה, ואת הודויהו בן אחיהו ואנשיו שלח לקחת מזה, וספר טביהו עבד המלך, הבא אל שלם בן ידע מאת הנבא לאמר: השמר.	"וגם איש היה מתנבא בשם ה' אוריהו בן שמעיהו מקרית היערים וינבא על העיר הזאת ועל הארץ הזאת ככל דברי ירמיהו, וישמע המלך יהויקים... ויבקש המלך המיתו, וישמע אוריהו וירא ויברח ויבא מצרים, וישלח המלך יהויקים אנשים מצרים את אלנתן בן עכבור ואנשים אתו אל מצרים, ויוציאו את אוריהו ממצרים ויבאהו אל המלך יהויקים"
<u>חרס מס' 6</u> ועתה, אדני, הלא תכתב אלהם לאמר: למה תעשו כזאת [באר]יהו למה זה למלך, ולמה תעשו הדבר הזה?	

הנקודות המשותפות בין הסיפור בפרקנו והסיפור על הנביא מהחרסים:

1. הנביא מקבל מכתב איום מן המלך
2. בעקבות האיומים הנביא בורח
3. שר צבא ואנשיו יורדים מצרימה בעניין הנביא שברח לשם כדי להוציאו ולהענישו.

⁴⁵ מל"ב, כב, יד

⁴⁶ ירמיה כט, א-ד

⁴⁷ ירמיה לו, י-יג

⁴⁸ ירמיהו כו, כד

⁴⁹ חרסי לכיש נתגלו ב- 1935 ליד העיר לכיש, צפונית-מזרחית לעזה של ימינו. החרסים הם מכתבים עבריים. 55 הצילומים של חרסי לכיש בהמשך הם מתוך:

Pritchard, J. (1954). The Ancient Near East in Picture, Relating Archeology to the O.T. Princeton: Princeton University Press.

⁵⁰ מלמט, א. 1948. אלנתן בן עכבור והנביא אוריהו מקרית יערים, ידיעות החברה העברית לחקירת ארץ ישראל ועתיקותיה, י-ס, החברה לחקירת א"י ועתיקותיה.

⁵¹ מתוך אנציקלופדיה מקראית ערך: לכיש

ההבדלים בין הסיפור בפרקנו וסיפור הנביא בחרסים :

1. שמות שרי הצבא שונים. בחרס השם : כניהו בן אלנתן וירמיהו : אלנתן בן עכבור.

לפנינו שרידים של חליפת מכתבים הדנה בגורלו של אחד הנביאים ששמו נזכר בחרס מס' 6 אבל לא נשמר אלא סופו "....יהו" בלבד. רוב החרסים הם מכתבי הושעיהו, שלפי דברי המכתבים היה מושבו בין ירושלים למקום התגלית והם ערוכים אל יאוש שהוא קורא לו אדני וכנראה היה מפקד מבצר לכיש. במכתביו מספר הושעיהו על סכנת מוות המאיימת על "הנבא" מצד המלך והשרים ובפרט מצד טביהו עבד המלך. חרס מס' 3 מזכיר מכתב איום (לאמר : השמר) של טביהו לנביא, מכתב שזה שלח אותו לשלם בן ידע, ומיד הגיע המכתב אל יאוש ששלחו אל הושעיהו. על הנביא מספר הושעיהו שירד אחריו שר הצבא כניהו בן אלנתן עם אנשי צבא למצרים כדי להחזירו אל המלך ולהמיתו

נספח: לוח כרונולוגי של אירועים היסטוריים

מלכי אשור	השנה לפסה"נ	השנה לבריאה	המאורע
שלמנאסר מלך אשור	721	3206	חורבן שומרון וגלות עשרת השבטים
סנחריב	701	3227	סנחריב נסוג משערי ירושלים בימי המלך חזקיהו
אסרחדון	642-697	3283-3231	מלכות מנשה
אסרחדון -אשורבניפל	640-642	3285-3283	מלכות אמן
אשורבניפל	609-640	3316-3285	מלכות יאשיהו
שקיעת האימפריה האשורית- אטל-אלני (621-627)	627	3298	הקדשת ירמיהו
סיר-שר-אשכון (612-621)	628	3297	תחילת הרפורמה (שנת 12 ליאשיהו)
	614	3311	נפילת אשור בידי הבבלים
	612	3313	נפילת נינוה בירת אשור בידי הבבלים ⁵²
	609	3316	קרב מגידו, מות יאשיהו ⁵³
	605	3320	קרב כרכמיש, נבוכדנאצר מלך בבל מכה בפרעה נכה ובאשורים ⁵⁴
	586	3399	נבוכדנאצר החריב את בית המקדש והגלה רבים מתושבי יהודה לבבל

⁵² יונה, א, ב ; מל"ב, כג-כה

⁵³ מל"ב, כג, כט

⁵⁴ ירמ' מו, ב